

ד. סחורות

אם כה רעים הדברים, ישאל השואל, למה לפעל בהם בכבוד ראש, או לטפל בהם בכלל? ראשית, אשיב, משום שאהרן שבתאי איננו גרפומאן. משהו מציק לו, כנראה, באמת, ויש בו מיומנות מקצועית וחושניות מספקת, תאוה מספקת אל החומר, כדי לי מלאה בתוכו. הצרה היא שהוא פחדן, אני מסיר את כל המסכות, אני מתערטל, הוא כאילו מכריז בקול — ומציג לפנינו תח' ליפי פורנוגרפיה, מסכה של אמת, "גסה". דרושה לו דחיפת אומץ, סטירת-לחי מענ' רבת: פקח עיניך אל עצמך.

שנית, בתחום התרבותי-ציבורי, מתבקש בימים אלה ריענון של מושגי יסוד, והואיל וה"מרד" וה"מהפכה" וה"חידוש" באמנות הם סחורה מבוקשת ביותר — מתבקש קו מבי דיל בין אמת לזיוף דוקא לגבי מושגים אלה.

יש שני סוגים של "מיסחור" באמנות ובספרות. אחד כלפי מטה והאחר כלפי מע' לה. המיסחור כלפי מטה עדיף בעיני. הוא וולגארי, הוא אינו מתהזה. ריחל ריח בורה סקי והוא אינו מסתיר כוונתו למכור סחור רתו להמונים. המיסחור כלפי מעלה — ריח בושם ריחו. יש לו שוק סגור ומצומצם, אולי, אבל בימים קשים אלה ובמשק תר' בות מסובסד מלמעלה כשלנו יש בו סיכוי רווחה ונחת וביטחון יקבע הרבה יותר מהמצר בשוק הפתוח והאכזרי של רבי-המכה.

מושג ה"קייטש" האמיתי נוצר עבור הסוג השני הזה. לגלות קייטש בצורה ברבורים באגס בין הרים שקיעה ורודה — אין זן רבותא גדולה. הקייטש האמיתי, המסוכן, הוא זה שקשה לגלותו, שכן הוא מסתתר בגלי' מה של "אמנות" מתקדמת או מהפכנית ואפילו מרגיזה. יש גם שעוריה של קייטש ויש גם אונגארד של קייטש ויש גם אבי סטרקט של קייטש. בכל מקום שבו מתע' טפת הבנאליות או הריקות בעטיפות של רושם מרעיש ויגמרני — שם יש קייטש. מפני התפשטות הקייטש הזה, ומפני הסכנה שהציבור הפרובינציאלי שלנו יקבלו כמופת לשירה נוצות ולבשורת אמת — באתי להתהיר.

משים שאיננו אלא גל של צואה — אינם מחסרים אף דקדוק של סגידה לכל מה שהווייתם הקדושה הפרישה מתוך עצמה. וזהו תאוות ההתמסדות של הורסייה-המימסד, וזהו הגנדרנות הטוטלית של האנרכיסטים לסוגיהם, אלה הם בהירי הוצאת "עכשיו", שלא די להם בסובסידיה ממלכתית נכבדה מטעם השלטונות מתועבי-נפשם, אלא הות' רים הם דווקא לעטרתו של "מוסד ביאליק". אלה הם, בקיצור, מניפי דגל השחרור הי' כוחלט — בדרכם אל השלטון המחולט.

תמימות, גולמיות, היו יכולות לשמש גם מעין מחילת-מה לסוג כתיבה כזה וגם לי' העניק לו ערך כלשהו, כחומר לבדיקה-מע' בהתיה. אבל שבתאי אין בו החימר הטבעי של התמימות. הוא מתחכם. הוא סופיס' טי — גם במובן המילוני של המילה וגם במובן היווני העתיק שלה. הוא מתפלסף, כבדי לדפוק / איתך / אחבר מטפיסטיקה / של המושא" (ע' 77). הזיוף בשורון-שיריון זה ניכר בבחינה האלמנטרית ביותר. שלפיה מסוגל כל עורך מחילת לפסול כל חרוז גראפומאני. הוא הופרש בקלות ובשטף, אבל בעוד שלוש מילותיו הראשונות הכרחיות לי אף כי גם בהן יש בראבורה של "אסד קינו ליטון", — נטפלות ארבע המילים הי' אחרונות כקשקוש גמור. שכל ארבע מלים אחרות יכולות להחליף אותו.

זהו תכסיס ידוע ומשומש: השלים את הי' כחצית השניה של הפסוק, הראשונה נותנת את הגירוי, יותר לא דרוש. השניה יכיר' לה להתמלא בכל הפרשת-סתם שהיא: אחבר גיאוגרפיה / של העומק... אחבר אפולוגיה / של הנחשים... אמציא פסיכולוגיה / של הארגון... אכתוב סמיוטיקה / של הפיענוח... נשמע כבדיחה? כל אחת מהפרשות-הסתם הללו (וכל כתבן יודע שאפשר לשר' בט אינסוף כמותן) היתה יכולה להשתלב בקבוצת ההברקות מס' 178 (ראה שם) בי' אותו צידוק ובאותה טבעיות המאפיינים את מה שכבר מצי' שם. המקורות היא אינ' סופית. ולעולם נותר סיכוי סטטיסטי אי-ישם במרחקי השפע השוטף באיזו אמת בפתיעה. אבל המקורות האנרכית היא ההיפך הגמור של היצירה האמנותית.

פתישם נצימוקים אינטלקטואליים ומרניים. אין לדבר על "מסר" או על השקפת-עולם או על תמונת עולם במקרה שלפנינו, אבל יש איזה קו של צידוק-עצמי, יש איזו פוזה כלפי העולם, כלפי השירה, ישנו איזה רוזן באחורי ההתערטלות הזאת מכל משמעת, יש בקיצור, איזה פינוק עצמי טורדני, הוזר-על' עצמו, בכל השרשרת הארוכה הזאת, הקאר-קארפוניתי. אני משער לעצמי מה היה אומר המשורר (וודאי יאמר) באיזה ראיון מלומד ושבוע-חשיבות שיעניקו לו באיזו במה של דפים או ראיון או טלוויזיה, כך, בערך, יא' מר: זה הוא ה"פאנק" שלי, נשבר לי מתוך בית הכפרים היפים, המותרים, המקובלים י' כם. אני מאמין רק במוחש, אני סומך רק על הגופני. אין רע או טוב, יפה או מכוער בטבע, הכל תמיד / מצחין // ופחות מכל / התחת" (ע' 12) — הוא ה"אני מאמין" של שבתאי. העולם הוא גל של פרש — גליהי-פרש הפרטי — הוא העולם.

ג. הפרשות זה למעלה משלשים שנה אני מלווה את ההתאבדות העצמית היא צד נוסף בפולחן ההפרשה. כבדי לאהוב את עצמי היפוליטוס נהפד לצואה" (ע' 59). לעתים קרובות נמי צא, כי גיבורי-הרוח הבזים לעולמנו השפל

— אי שיש אחריות ומשמעות והד חוזר לכל הברה ולכל ביטוי. בכל מקרה אין הטבח יכול להתאונן על מי שמציע, כי יטעם אף הוא מתבטל. אין המשורר יכול לבוא בי' טענה אל הנזקט בלשונו ומשיב לו בשפתו. גם כאן אהרן מן השתיים — אם השירים ילשונם אינם אלא קשקיש צבעים וקולות — הרי גם הדיבור החוזר אליהם איננו אלא קשקוש צבעים וקולות. אם השירים ולשונם הם ביטוי לגיטימי לתפישה עלם — אז שיאכל אותה, עד תומה, ותבוא כשמו (קיץ) בעצמותיה. הן הוא עצמו אומר: "צל הרא — מהרבינים" (ע' 117). אבל זה היה רק תרגיל, ועד כאן אשיב לי ללשוני ולתפישה עלמי.

ב. נוצות מילדותי זכורה לי אחת מהידוית-השכונה: "מה כבד יותר — קילו נוצות או קילו צי' פרת?" — הזכור לי צהוקנו על הזאטוט שהתרשם מן הנוצות ושכת, כי קילו זה קילו. אף זכור לי בדליספק שנשאר תמיד בדעתי: אולי, בכל זאת, יש הבדל כלשהו בין קילו נוצות לקילו עופרת?

לימים למדתי את בחינת היהס שבין משקל לנפח. ועוד מאוחר יותר הבינתי מישגים כמסה, צפיפות, משקל סגולי, והחיים לימדו' כי משקל סגולי גבוה אינו נזקק למצע רחב או לזמן ממושך — והוא משאיר את רישומי ואת עקבותיו אחריו, ואילו משקל סגולי גמוך זקיק להתנפחות ולהתארכות ולהת' משכות עד שיצבור את הקילו שלו — ולבסוף לא משאיר משטחו המרפרף רושם או סימן. דבר מה / שיש לו / (כמעט) / או זרק / משקל / של סימן // "אנו קוראים כע' 174, אבל כלום יש משקל של סימן או סימן של משקל לשירי שבתאי שלפנינו? הספר כולו בנוי מנוצות וניצוצות, מפליר טות ינפיתית, מצלפות-ירושם הכפיות על עקרון הגידוף: קצר ומדהים. שורות קצרות, בנות מילה או שתיים, מוכתרות במספרים ומשתלשלות זו מזו לשרשרת ארוכה ומייגיעת — שים אותן בשורות רצופות, סלק את רווחי הזמרה בין בית לבית, קרא אותן בשטף אחד — ילא ישאר בידך אלא גל ממוססם של שברי אמיות, בנליות כרובן, מעורבבית

אהרן שבתאי, חרא, מנות, הר צאת עכשיו, ירושלים ותל אביב, תשל"ט 183 ע'.

כמו נמר / אד / / מסביב לחרא / של עצמו" (אהרן שבתאי)

א. מטרות לאהרן שבתאי יש רשימת מטרות (עמ' 32 בספר שלפנינו) — חלקן כבר השיג (בספר שלפנינו), חלקן ספק אם ישיג אי-פעם. למשל, "לשעמם / את המפנין" — השיג, "ללמוד מסוס / לאכול קש" — השיג מעל ומעבר. למד בעצמו, מנסה ללמד איתנו, ללמוד / מן החיות // לא להיות / אני" — ספק אם ישיג אי פעם.

אניצנטריות לדותית-אנאלית כשלו היא תולי קשה-ירפוי. משל אחרון: ".....להרבן / מבלי להחיל / את / בעלותי / על החרא" — לא ישיג ואינו רוצה להשיג. לא זו בלבד ששמו מתנוסס על כריכת הספר כבעלות כתרונה, והמעט שהשורות המודפסות הרא' שונות בספר זה טורחות לציין את בעלותו על פורים שהופיעו ועל אלה שעומדים להי' פיע (בהוצאה, "מוסד ביאליק"!) — אלא אין כל ספק, כי קבוצת הברים יעילה וזמלצת (ואקדמאית, כמו משוררנו) כבר טורחת, הוך תיאום-יפולה שוטף, להבטיח לו את אחד הפרסים הספרותיים המתגוללים (מלשין גל-לים) בהחובות קריית-ספר שלנו.

מטרות החיים, מכריז שבתאי (ע' 140), הן "זחמה / צומק, אומללות". את תשליש הראשון כבר השיג ברינה, "החסרון של / הפרחים / הוא / שאינם מפליצים", אימר משוררנו במקום אחר (ע' 52). פרהיישירותו התגברו על החסרון הזה, ובחילוף-אותיות בעלם השיג המשיג את הסירחון המושלם. לא נעים?

לכתוב זאת עוד פחות נעים. אבל זו חובה. אין להסכים בשום פנים ואופן לערעורם של יסודות אמנה תרבותית, פשוטה וראשונית: הקומוניקציה האנושית — והשירה צירה הי' מרכזי מאז ימעולם — היא דו-סטרית, היא תוֹזקה, היא ענין הדדי. על המשורר להתי' ליש אחת משתיים — או שהכלים הן צבעי דפים ותי לא, השורות הן צלילים ותי לא